

1. Vorming - Levenslang leren

1.1 Algemene vorming

Maatregel 1: Federale regering - Betaald educatief verlof

1. Juridisch kader

Herstelwet van 22 januari 1985 houdende sociale bepalingen, hoofdstuk IV, afdeling 6 - toekenning van betaald educatief verlof in het kader van de voortdurende vorming van de werknemers - (art. 108 tot 144) (BS van 24 januari 1985), gewijzigd door de programmawet van 22 december 1989, de wetten van 29 december 1990, 10 juni 1993 en 23 maart 1994, de KB's van 28 maart 1995 en 19 mei 1995, de wet van 26 maart 1999, de programmawet van 19 juli 2001 en door de wet van 5 september 2001.

KB van 23 juli 1985 tot uitvoering van afdeling 6 - toekenning van betaald educatief verlof in het kader van de voortdurende vorming van de werknemers - van hoofdstuk IV van de herstelwet van 22 januari 1985 houdende sociale bepalingen (BS van 10 augustus 1985), gewijzigd door de KB's van 1 juli 1986, 9 september 1988, 29 december 1988, 13 augustus 1990, 8 januari 1992, 27 augustus 1993 en 7 september 1993.

MB van 20 augustus 1985 betreffende de door de onderwijsinrichtingen en de opleidingsorganisaties uit te reiken bescheiden in toepassing van de wetgeving inzake toekenning van betaald educatief verlof in het kader van de voortdurende vorming van de werknemers (BS van 27 augustus 1985).

MB van 6 november 1985 betreffende de bewijsstukken welke dienen te worden overgelegd voor de terugbetaling (BS van 26 november 1985).

2. Doelstelling van de maatregel

Het betaald educatief verlof beoogt de sociale promotie van de werknemers uit de privé-sector. Het wil de lasten verlichten van de werknemers die, naast hun gewone werk, de inspanning leveren om bepaalde opleidingen te volgen. Vanaf 1 september 1999 waren een aantal categorieën van deeltijdse werknemers toegelaten tot het stelsel, vanaf 1 september 2001 zijn hier nog andere categorieën deeltijdse werknemers aan toegevoegd.

Met de invoering van dit stelsel van bijkomend individueel verlof had de wetgever de verhoging van het algemeen ontwikkelingspeil van de werknemers voor ogen. In tweede instantie werd gestreefd naar bevordering van de economie en van de tewerkstelling, door de aanmoediging cursussen te volgen en de verhoging van het studieniveau die daarmee gepaard gaat; en doordat er in de vervanging van de met educatief verlof zijnde werknemers moest voorzien worden. Deze laatste doelstelling werd nooit geëvalueerd. Algemeen wordt echter aangenomen dat het tewerkstellingseffect van het betaald educatief verlof verwaarloosbaar is. Wel kan het betaald educatief verlof bepaalde sociale ongelijkheden helpen wegwerken, vooral voor werknemers die niet de mogelijkheid hadden hun studies te volbrengen. Het stelsel kan ook een belangrijke rol spelen bij de integratie van buitenlandse werknemers.

3. Algemene beginselen

Betaald educatief verlof houdt het recht in afwezig te zijn van het werk, met behoud van het normale loon dat door de werkgever wordt uitbetaald volgens de gewone modaliteiten, voor een duur die overeenkomt met het aantal effectief gevolgde lessen, zonder een plafond te overschrijden dat verschilt naargelang het soort vorming en naargelang de lessen al dan niet tijdens de normale werkuren plaatsvonden. De werknemer verliest het recht op verlof bij herhaalde ongewettigde afwezigheden. De gevolgde opleidingen moeten niet noodzakelijk in verband staan met de beroepsbezigheden of de beroepsverwachtingen van de werknemers. Nochtans bestaat er een tegengestelde tendens die zich in 1993 concretiseerde door de uitsluiting voor alle werknemers van een aantal opleidingen die als "hobby"-cursussen werden omschreven.

De werkgevers zijn verplicht het betaald educatief verlof toe te staan en het normaal te belonen, net alsof de werknemers werkelijk gewerkt zouden hebben. Na introductie van het dossier bij het Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, verkrijgen zij van de RVA – de betalingsorganisatie- de terugbetaling van de

lonen en de daarbij horende sociale bijdragen begrensd tot een plafond van 1.920 € bruto per maand. Het recht op betaald educatief verlof van de deeltijdse werknemers staat in verhouding tot hun arbeidsregime.

Een werknemer mag niet zonder reden of omwille van “betaald educatief verlof” ontslagen worden wanneer het verlof reglementair is aangevraagd.

4. Administratieve omkadering

Directie van het betaald educatief verlof van de Administratie van de werkgelegenheid (MTA): nazicht van de grondigheid van de schuldvorderingen ingediend voor terugbetaling door de werkgevers.

RVA (sedert 1 januari 2001): betaling van het Betaald Educatief Verlof.

Erkenningscommissie voor het betaald educatief verlof: erkent opleidingen in zoverre de erkenning niet van rechtswege gebeurt. Ze kan ook een erkenning intrekken voor bepaalde types van onderwijs en verstrekt adviezen over de werking van het stelsel aan de minister van Tewerkstelling en Arbeid. Om de zes maanden moet haar ook een overzicht gegeven worden van de financiële toestand van het fonds in aanwezigheid van de inspectie van financiën. Op basis van dit verslag kan de commissie aan de minister maatregelen voorstellen met het oog op budgettaire sanering.

5. Evaluatie

5.1 Kwantitatieve evaluatie

De vroegere kredieturenregeling heeft nooit meer dan 20.000 rechthebbenden gehad. Sedert de invoering van het betaald educatief verlof is het aantal rechthebbenden evenwel gestegen tot 51.200 in het schooljaar 1988-89. In de eerste schooljaren van de jaren negentig stabiliseerde het aantal zich rond de 50.000. Vanaf 1993 zet zich een daling in ten gevolge van een aantal maatregelen om enerzijds het stelsel financieel leefbaar te houden en anderzijds om vermeende misbruiken tegen te gaan; zo werd een lijst opgesteld van opleidingen die geen beroepsdoeleinden dienen. Vanaf het schooljaar 1998-99 wordt terug een stijging van het aantal begunstigden waargenomen (40.826), tendens die zich voortzette in 1999-2000 (51.765 begunstigden).

De leeftijd van de deelnemers verschilt weinig van jaar tot jaar. De werknemers-studenten tussen 20 en 40 jaar maken de meerderheid uit van de gebruikers van het betaald educatief verlof. Toch kan een veroudering van het cliënteel worden vastgesteld, daar het aantal gebruikers boven de 30 jaar toeneemt ten nadele van het aantal jongere gebruikers. Het aantal gebruikers boven de 40 jaar stijgt eveneens. Toch tonen de cijfers voor het schooljaar 1999-2000 een daling van het aantal begunstigden tussen 41 en 60 jaar.

Vrouwen zijn ondervertegenwoordigd binnen het stelsel. Het zou dus nuttig zijn indien een studie de oorzaak van deze ondervertegenwoordiging zou kunnen vaststellen, omdat het niet aangetoond is dat het de reglementering is die hiervan aan de basis ligt, omdat zij, tot voor kort, deeltijdse werknemers uitsloot (vele vrouwen werken deeltijds). Het zou dus kunnen gaan om een meer algemene vaststelling die teruggrijpt naar de vraag van de rol van de vrouw in de familie.

De beroepsopleidingen en algemene vormingen vertegenwoordigen respectievelijk 65,8 pct. en 20 pct. van de gevolgde cursussen, tegen slechts 5,7 pct. voor talencursussen in 1999-00 wanneer het plafond voor deze laatste werd teruggebracht tot 80 uur voor het eerste schooljaar. Naar onderwijscategorie, steeds voor 1999-00 en op basis van onvolledige gegevens, wordt vastgesteld dat de sectoriële opleidingen met 40 pct. het aandeel van het onderwijs voor sociale promotie (in het algemeen elektriciteit, informatica, secretariaat en mechanica) overstijgen. Het aandeel van het OSP was in dit schooljaar 25,8 pct. Daarna volgen de algemene opleidingen die automatisch goedgekeurd worden (20 pct.), en de taalcursussen (5,7 pct.). De opleidingen die zich richten tot personen actief in de landbouw kennen zeer beperkt succes.

Destijds werden de werkgevers verplicht om bij de aanvang van het schooljaar of vanaf het moment tijdens het schooljaar dat ze op de hoogte kwamen van het feit dat hun werknemer(s) aanspraak gingen maken op betaald educatief verlof, het fonds in kennis te stellen van de identiteit van de cursist, de gevolgde opleiding, het aantal uren gepland verlof en het uurloon. In het kader van de administratieve vereenvoudiging, is vanaf 2001-02 deze voorafgaande verwittiging niet meer noodzakelijk.

Tot en met het schooljaar 1992-93 steeg de kostprijs van een schooljaar; deze bedroeg toen 79,6 miljoen €. Vanaf de eerste besparingsmaatregelen met ingang van het schooljaar 1993-94 daalde de kostprijs tot 56,9 miljoen €; voor 1994-95 daalde hij tot 53,1 miljoen €; in 1995-96 tot 39,2 miljoen €, in 1996-97 tot

34,7 miljoen €. Voor 97-98 was het budget 39,2 miljoen €. Alhoewel de cijfers nog onvolledig zijn voor de daaropvolgende jaren, presenteren zij zich als 41 miljoen € voor 98-99 en 43,5 miljoen € voor 99-00.

b. Kwalitatieve evaluatie

De regeling voor betaald educatief verlof is op zich geen instrument tot opslorping van de werkloosheid. Er zijn weinig bijkomende aanwervingen ter vervanging van afwezige werknemers die met educatief verlof zijn. De vervanging zou nochtans een positief effect hebben op de houding van de collega's. Over het algemeen kan door collectieve planning voorkomen worden dat er enige verstoring zou optreden in de arbeidsorganisatie van de ondernemingen.

De regeling voor betaald educatief verlof maakt het de laaggeschoolde werknemers echter mogelijk hun baan te behouden via het verwerven van een in avondlessen gevolgde kwalificatie. Ook sommige werknemers die bedreigd worden door de sluiting van hun onderneming kunnen werk in een andere sector vinden of zich als zelfstandige vestigen, dank zij de pas verworven kwalificatie. De schrik om op korte of lange termijn zijn baan te verliezen is dus een belangrijke motivatie om avondschool te volgen.

De sectorale opleidingen en bedrijfsopleidingen zijn een belangrijk hulpmiddel om de concurrentiepositie van België te handhaven, aangezien die opleidingen de kwaliteit van producten en diensten garanderen.

Budgettaire weerslag

De kostenstructuur van de regeling voor betaald educatief verlof is per schooljaar het product van vier factoren: het aantal rechthebbenden, het gemiddeld aantal uren verlof per rechthebbende, het gemiddelde bruto-uurloon van de rechthebbenden en het gemiddeld percentage van sociale lasten voor de werkgever dat op dat loon van toepassing is. Vanaf het tweede jaar dat de regeling van toepassing was, zijn er financiële problemen opgedoken. De Staat kon aan zijn verplichtingen niet voldoen. Omwille van het budgettaire evenwicht werd de financiering gewijzigd. Sinds het begrotingsjaar 1995 kent de Staat een vaste algemene tegemoetkoming toe (25,4 miljoen €) ongeacht de verhouding tussen het aantal beroepsopleidingen en het aantal algemene opleidingen. Het gedeelte dat ten laste valt van de werkgevers hangt af van het volume van de niet door Rijkstegemoetkoming gedekte uitgaven. In principe zou het percentage van de sociale bijdrage voor de werkgevers jaarlijks aangepast moeten worden, waarbij rekening dient te worden gehouden met het door de werkgevers terug te betalen bedrag van de schuldvorderingen.

De bevoegdheidsverdeling tussen de Gemeenschappen en Gewesten en de federale overheid is niet altijd rationeel. De federale overheid komt tussen in de betaling van de lonen via het Fonds voor betaald educatief verlof, maar de Gemeenschappen en Gewesten kennen ook opleidingspremies toe. Voor sociale promotie en middenstandsopleiding zijn de Gemeenschappen bevoegd, maar voor sectorale opleidingen, opleidingen erkend door de Erkenningcommissie en de ambtshalve erkende algemene opleidingen zijn de federale instanties bevoegd. Het gevaar voor dubbele subsidiëring is dus reëel en het komt vaak voor dat opleidingsinitiatieven elkaar overlappen. Een debat tussen de verschillende actoren dringt zich dan ook op.

Een veel gehoorde klacht van de werkgevers is de lange wachperiode alvorens ze de voorgesloten lonen van het Fonds voor betaald educatief verlof terugkrijgen. Met het verlaten van het systeem van voorafgaandelijke visa zijn de wachttijden reeds teruggelopen. Blijft de complexiteit van de regelgeving en de administratieve formaliteiten. Bij ongeveer 95 pct. van de ingediende terugvorderingsdossiers dienen bijkomende informatie, stukken en / of rechtzettingen gevraagd te worden, wat de procedure vertraagd en verzwaart. De Directie van het betaald educatief verlof heeft beslist de procedures te herzien, in samenwerking met de Dienst voor de administratieve vereenvoudiging. Op korte termijn valt er daarentegen te vrezen dat door het toelaten van bepaalde categorieën van deeltijdse werknemers en de specifieke berekeningswijze van hun recht op educatief verlof de verificatietijd nog zal toenemen, in plaats van te verminderen.

6. Vooruitzichten

Om de erkenning van kwalificaties en competenties verworven tijdens de professionele activiteit en het privé-leven, en dus de zichtbaarheid van deze en de mobiliteit van werknemers, te verhogen, zal een recht op competentiebilan worden geïnstalleerd. Dit recht is geïntegreerd in het betaald educatief verlof. De werknemer zal beschikken over een wettelijke dekking voor zijn afwezigheid en zal genieten van een verloning voor de tijd besteed aan de voorbereiding en de realisatie van zijn competentiebilan. De onderneming van haar kant zal zich terugbetaald zien onder dezelfde voorwaarden als deze van het betaald

educatief verlof. Een KB zal, na consultatie van de Nationale Arbeidsraad, de voorwaarden bepalen voor de inwerkingtreding van dit nieuw deel van de beschikking.

Vanaf 1 januari 2003 zal de trimesteriële verklaring aan de RSZ vervangen worden door de multifunctionele aangifte (DIMONA) waar een speciale code voor het betaald educatief verlof voorzien is. Bijgevolg zal vanaf 2003 DIMONA gebruikt worden om het terug te betalen bedrag aan de werkgevers - aan lonen en sociale bijdragen - met betrekking tot het betaald educatief verlof te bepalen. Het gebruik van deze formule zal de taken van werkgevers en administratie verminderen. Zij zal de terugbetaling van de werkgevers versnellen.

Maatregel 2: *Federale regering - Hervatten van studies door werklozen*

1. Juridisch kader

KB van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, artikelen 68 en 93, gewijzigd bij KB van 22 november 1995 en bij KB van 10 juli 1998

2. Doelstelling van de maatregel

Aan werklozen de mogelijkheid bieden studies met volledig leerplan te hervatten terwijl ze hun werkloosheidsuitkeringen behouden. Tijdens de duur van de studie zijn zij wel vrijgesteld van de verplichting ingeschreven te zijn als werkzoekende.

3. Algemene beginselen

De voorwaarden zijn de volgende:

- de studies dienen georganiseerd te zijn, gesubsidieerd of erkend door een Gemeenschap en van een niveau equivalent aan of hoger dan reeds gevolgde studies, of van een lager niveau op voorwaarde dat het om hoger onderwijs gaat;
- de lessen mogen niet voornamelijk op zaterdag of na 17 uur gegeven worden;
- de werkloze mag niet ingeschreven zijn als vrij student en moet de activiteiten die zijn voorgeschreven door het studieprogramma volgen;
- de werkloze moet zijn studies of stage gedurende ten minste twee maanden voltooid hebben;
- de werkloze moet volledig uitkeringsgerechtigd zijn geweest gedurende minstens 1 jaar gedurende de twee voorafgaand aan het aanvatten van de studies;
- de werkloze mag geen houder zijn van een diploma van het hoger onderwijs (tenzij dit diploma slechts beperkte perspectieven biedt op de arbeidsmarkt).

De werkloze moet enkel recht hebben op uitkeringen als uitkeringsgerechtigd volledig werkloze bij het begin van de studies waarvoor de vrijstelling is verleend, indien deze studies voorbereiden op een beroep waarvoor er een significant tekort bestaat op de arbeidsmarkt. De lijst van deze beroepen is opgemaakt door de RVA op basis van objectieve gegevens getrokken uit arbeidsmarktstudies gerealiseerd door de regionale plaatsingsdiensten.

4. Administratieve omkadering

Rijksdienst voor arbeidsvoorziening (RVA).

5. Evaluatie

In het kader van studiehervatting waren 11.195 werklozen vrijgesteld van inschrijving als werkzoekende voor het jaar 2001 (7.564 vrouwen en 3.631 mannen). Dit is een daling met 1,4 pct. ten opzichte van 2000, terwijl in dat jaar een stijging met 17,4 pct. te zien was ten opzichte van 1999.

Mesure 3: Région wallonne - Organismes d'insertion socioprofessionnelle

1. Cadre juridique

Décret du Conseil de la Communauté française du 17 juillet 1987 relatif à l'agrément et au subventionnement de certains organismes exerçant des activités d'insertion socioprofessionnelle ou de formation professionnelle continuée (M.B. du 11.09.87).

Arrêté de l'Exécutif de la Communauté française du 5 octobre 1987 fixant les conditions et modalités d'agrément, de subventionnement et de conventionnement d'organismes exerçant des activités d'insertion socioprofessionnelle continuée (M.B. du 19.11.87), modifié par l'arrêté du Gouvernement wallon du 13 juin 1996 (M.B. du 09.07.96).

Arrêté de l'Exécutif de la Communauté française du 8 novembre 1988 (M.B. du 30.03.1989) relatif au subventionnement des OISP et EFT.

2. Objectif de la mesure

Promouvoir la formation de stagiaires faiblement scolarisés dans les organismes d'insertion socioprofessionnelle (OISP).

3. Principes généraux

Pour augmenter ou améliorer les chances de trouver un emploi, l'OISP doit développer des *projets* ayant pour objet des *activités durables d'insertion* socioprofessionnelle ou de formation professionnelle continuée, par exemple l'insertion professionnelle des jeunes de 18 à 25 ans en difficulté, l'aide à l'insertion par l'alphabétisation, l'accueil et la réadaptation professionnelle des demandeurs d'emploi insuffisamment formés, etc.

Outre l'orientation, les conseils, la remise à niveau, les programmes de formation comprennent une formation théorique et une formation pratique dans l'OISP ou à l'extérieur (stage). Les stagiaires bénéficient également d'un accompagnement psychosocial.

Les OISP doivent occuper du personnel d'encadrement bénéficiant des qualifications sociales et pédagogiques requises, attestées par un diplôme ou une expérience professionnelle et sont tenus d'entretenir des collaborations avec diverses instances.

Pour réaliser leurs missions, les OISP reçoivent annuellement un subside de fonctionnement et peuvent engager du personnel subsidié dans le cadre du programme de résorption du chômage (PRIME, ACS, etc.)

4. Encadrement administratif

Commission d'agrément instituée réglementairement et tutelle générale assurée par la Région wallonne - Direction générale de l'économie et de l'emploi – Direction de la Formation professionnelle.

5. Evaluation

5.1 Evaluation quantitative - impact budgétaire

Le budget de fonctionnement pour les OISP et les EFT s'élève à 4.016 milliers € en 2001 et à 5.085 € en 2002.

Les OISP relèvent du même article budgétaire que les EFT.

Le budget alloué aux OISP est de 2.066 milliers € en 2001 et de 2.558 milliers € en 2002.

Dépenses réelles:

1999: 2.986 milliers € (dépenses OISP et EFT confondues);

2000: 3.870 milliers € (dépenses OISP et EFT confondues).

5.2 *Evaluation qualitative*

En 2001, 69 organismes ont accueilli 11.079 stagiaires en formation, parmi lesquels, on dénombre 60 p.c. de femmes.

En 2000, les OISP ont dispensé plus d'un million d'heures de formation principalement dans les domaines de l'alphabétisation et remise à niveau, des travaux de bureau et informatique et de la redynamisation individuelle (e.a. recherche d'emploi).

6. Perspectives

En relation à la réorganisation du "Parcours d'insertion" et des nouvelles missions dévolues au Service public de l'emploi, une réforme est envisagée. Elle vise à redéfinir, dans un décret cadre, le rôle et les missions des dispositifs d'insertion socioprofessionnelle tels que les EFT, les OISP et les missions régionales.